

Nr 216

Av herr **Källstad m. fl.**, *angående skoldemokrati.*

(Lika lydande med motion nr 282 i Första kammaren)

Sammanfattning

I denna motion från folkpartiet pläderas för en ökning av demokratin och medinflytandet inom utbildningsväsendet för de studerande och för de olika kategorierna av personal som arbetar där. Klassrumsdemokratin bör bilda grunden för vidgade strävanden att öka elevernas medinflytande och ansvar för skolans liv. Elevråden ska ges bättre arbetsmöjligheter. Samarbetsnämnderna bör med ledning av försöksverksamheten utvecklas till det centrala organet för medinflytande för de grupper som har beröring med skolan. Elevrepresentanter vid ämneskonferenserna ska ges samma befohgenhet som deras övriga ledamöter. Elevrepresentanterna vid klasskonferenserna bör ges ständigt närvarorätt och viss beslutsrätt. Det är angeläget att skolstyrelserna tar initiativ till kontaktkonferenser med elever och personal i skolorna. Skolöverstyrelsens styrelse bör utökas med representanter för de grupper som verkar inom skolan. Mer information ges till elever och personal om vad som avhandlas i skilda organ inom skolan.

Skolning i demokrati

Som allmän princip bör gälla att vi vill medverka till att öka demokratin och medinflytandet inom utbildningsväsendet för de studerande och för de olika kategorierna av personal som arbetar där. För en ökning av medinflytandet kan anföras samma allmänna motivering som vi givit för förbättrad demokrati över huvud taget: det har ett värde i sig att individen ges större möjlighet att påverka sin miljö.

För demokratin inom utbildningsväsendet finns särskilt starka skäl: skolan skall fostra till debatt. Det sker givetvis effektivare genom övning i demokrati än genom aldrig så pedagogiskt upplagda föreläsningar och läroböcker. Elever som i skolan får vänja sig vid inflytandet över och ansvar för det gemensamma arbetet och den gemensamma miljön är bättre rustade att utöva sitt demokratiska inflytande och ansvar på arbetsplatsen och i samhällslivet. De kommer också att ställa större krav på medinflytande.

Utbildningens mål

Utbildningens mål skall efter beredning på expertplanet läggas fast av riksdag och regering. Utbildningsväsendets inriktning är en fråga av så stor vikt för samhället i dess helhet, att den måste avgöras genom politiska beslut. Det är varken en intressefråga för de studerande eller en expertfråga utan en fråga där beslutet måste grundas på värderingar och samhällssyn.

En nödvändig förutsättning är att man skiljer mellan sådant inflytande som grundas på expertkunskaper och sådant som studerande och personal utövar i egenskap av medlemmar av skolsamhället. Den vetenskapliga halten hos läroböcker och arbetsprov är exempel på expertfrågor. Detta hindrar givetvis inte, att de studerande deltar i behandlingen av frågor om t. ex. läroboksval. Men den vetenskapliga och kunskapsmässiga sidan av dem kan de av naturliga skäl inte bedöma på samma sätt som lärarna.

Det grundläggande för utbildningsdemokratin på alla nivåer — och därmed för samarbetet i skolan — är att undervisningen bedrivs i en demokratisk anda och med demokratiska metoder. Det betyder att eleverna deltar i planeringen och uppläggningsen av undervisningen. Grunden för det vidare inflytandet över skolmiljön läggs i klassrummet. Den processen bör börja redan på lågstadiet. Med stigande ålder kan eleverna sedan ges ökat inflytande och ansvar. Detta ställer stora och delvis nya krav på lärarna, något som bör beaktas vid deras utbildning och fortbildning och vid värderingen av deras arbetsinsats.

De representativa organen. Informationen

Mycket väsentligt när man öppnar kanaler för ökat medinflytande för de studerande är att medlemmarna i olika representativa organ väljs på sådant sätt att de kan företräda opinionen bland de studerande. Valen måste ske i sådana former att ett tillräckligt valdetagande åstadkommes. De måste föregås av information om de olika kandidaternas åsikter och en upplysande debatt om aktuella frågor. Representanterna måste ges möjlighet och skyldighet att hålla kontakt med de representerade, informera och ta emot synpunkter.

Det måste vidare skapas former för en fortlöpande information från de demokratiska organen — samarbetsnämnd, skolstyrelse etc. — till de studerande och andra berörda. Beslutslistor från samarbetsnämnd och skolstyrelse bör alltid sättas upp i skolan inom en viss tid efter sammanträdet.

Med skoldemokrati avses här medinflytande och medansvar för elever och personal inom grundskolan och de gymnasiala skolformerna.

Samarbete i klassrummet

I läroplanen betonas som önskvärt att eleverna i klassen deltar i plane-

ringen och uppläggningsen av undervisningen inom ramen för de valmöjligheter som läro- och kursplaner erbjuder.

Den viktigaste utvidgningen av elevernas medinflytande bör ske inom klassens ram. Så tidigt som möjligt bör de få vara med och diskutera planering och uppläggning av undervisningen. Ju äldre eleverna blir, desto större utrymme för rörelsefrihet när det gäller koncentration på olika avsnitt medger läroplanerna.

Inför varje läsår bör läraren och eleverna tillsammans lägga upp en tidplan för undervisningen, diskutera olika metoder, studiebesök o. s. v. Eleverna bör ges medansvar för att planen följs och med jämna mellanrum kontrolleras och revideras.

Elevråden

Elevrådet är samtliga elevers gemensamma organ för opinionsyttringar i skolan och samhället i skolpolitiska och fackliga frågor. Det har ofta hand om gemensamma uppgifter av förvaltande, social-, trivsel- och ordningsuppehållande karaktär.

Elevråden bör ges bättre arbetsmöjligheter genom att tilldelas ekonomiska resurser inom skolans stat. De bör ges goda arbetslokaler i skolan. Skolan bör underlätta val till elevråden genom att medge att detta sker under arbetstid, liksom diskussioner av elevrådsärenden etc. Skolan bör vara generös vid beviljandet av ledighet för elevrådsarbete både inom skolan och i distrikts- och riksorganisationer. Det är angeläget att elevorganisationerna ges resurser att utbilda elevrepresentanter till klass- och ämneskonferenser, samarbetsnämnder m. m. liksom att de även i övrigt får ekonomiskt stöd efter generösa grunder.

Samarbetsnämnderna

Samarbetsnämnd skall enligt skolstadgan finnas på de gymnasiala stadierna. Den är *frivillig vid grundskolan*, men skolöverstyrelsen rekommenderar att samarbetsnämnd inrättas vid alla grundskolor. Enligt en undersökning våren 1968 torde i över hälften av länen mindre än 30 % av grundskolorna ha haft samarbetsnämnder. *Samarbetsnämnden har framför allt rådgivande funktion.* Den beslutar i frågor som rör avstängning eller förvisning av elev. Då deltar inte elevrepresentanterna i beslutet. Under innevarande läsår pågår på förslag av skolöverstyrelsens utredningsgrupp för samverkan i skolan (SISK) försöksverksamhet beträffande samarbetsnämndens organisation och funktion vid gymnasieskolor, grundskolans högstadium, folkhögskolor och vårdyrkesskolor/sjuksköterskeskolor. Skolorna erbjuds att välja mellan tre olika modeller, när det gäller nämndens sammansättning, och mellan tre alternativ, när det gäller arbetsuppgifter. Vi-

dare öppnas möjligheten till en helt fri, av skolstyrelsen själv beslutad ordning för samarbetsnämndens sammansättning. I fråga om uppgifterna finns olika alternativ, från i stort sett enbart rådgivande till hög grad av beslutande.

Enligt vår mening bör samarbetsnämnden utvecklas till det centrala organet för medinflytande för alla grupper med anknytning till skolan. Den beslutande försöksverksamheten kan väntas ge värdefulla rön för den framtida utformningen av samarbetsnämnderna. Genom anvisningarna måste tillses att samarbetsnämnden verkligen blir ett arbetande organ som sammanträder regelbundet och relativt ofta. Skolöverstyrelsens undersökningar har visat att så inte sker f. n. Samarbetsnämnd bör bli obligatorisk även vid grundskola i varje fall på högstadiet. Andra samarbetsformer bör tillämpas på låg- och mellanstadierna. Värdefulla erfarenheter står att vinna från pågående försök vid Eiraskolan i Stockholm och Experimentgymnasiet i Göteborg, där alla inom skolan verksamma utövar styrelsen av den enskilda skolenheten.

Ämneskonferensen

Ämneskonferensen består av alla skolans lärare i ett visst ämne. Eleverna på de gymnasiala stadierna skall vara representerade på ämneskonferenserna, då pedagogiska frågor och planeringsproblem behandlas. De får dock inte delta i besluten.

Enligt vår uppfattning bör elevernas representanter ges samma ställning som övriga ledamöter av ämneskonferensen. Representationen bör utsträckas att gälla även grundskolans högstadium. Av stor vikt anser vi det vara att elevrepresentanterna ges reella möjligheter att delta i arbetet genom att i god tid få kallelse och tillgång till det undervisningsmaterial som skall diskuteras vid sammanträdena.

Klasskonferenser

De lärare som undervisar i samma klass bildar tillsammans med rektor klasskonferenser. Där behandlas klassens disciplin, enstaka disciplinfall samt samordning och viss planering av undervisningen. Även i klasskonferensen får på de gymnasiala stadierna en representant för eleverna delta. Men samma begränsning gäller här som för ämneskonferenserna: bara när pedagogiska frågor och planeringsproblem diskuteras har eleven närvarorätt. Elevrepresentanten har inte beslutsrätt.

Vi anser, att elevrepresentanterna bör ges ständig närvarorätt även i klasskonferenserna. Elevrepresentanterna bör givetvis här liksom i samarbetsnämnden iaktta diskretion vad gäller elevernas personliga förhållanden. Elevrepresentationen bör utvidgas till att gälla även grundskolans

högstadium. Representanterna bör ges samma befogenheter som övriga ledamöter utom vid behandlingen av enskilda disciplinfall.

Skolöverstyrelsen

Frågan om elevrepresentation i skolöverstyrelsens styrelse aktualiserades i en motion från folkpartihåll 1969. Skolöverstyrelsen har tillmötesgått detta önskemål. Vi finner det emellertid naturligt att en utvidgning av styrelsen sker även utöver elevrepresentation. Det skulle ligga i linje med den strävan man hade vid omorganisationen av skolöverstyrelsen, nämligen att inom dess ledning få med företrädare för de grupper som verkar inom skolan.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1. att samarbetsnämnd görs obligatorisk på grundskolans högstadium,
2. att alla grupper, som är verksamma i skolan bör ges representation i ämnes- och klasskonferenser,
3. att alla grupper som är verksamma i skolan bör ges representation i skolöverstyrelsen.

Stockholm den 22 januari 1970

Thorvald Källstad (fp)

Ingegärd Frænkel (fp) Karl-Erik Strömberg (fp) Olle Westberg (fp)

i Ljusdal
